

FRANCESC ESPAÑOL I LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL

per Joaquim Maluquer Sostres

D'entre les moltes facetes del fecund i extens «curriculum» científic i social de Francesc Español i Coll, sobresurt la seva vinculació a la Institució Catalana d'Història Natural. Vinculació que s'ha d'entendre no solament des de l'angle científic, sinó també –i encara més– del compromís de l'eminent especialista amb el nostre país, exercit mitjançant la seva aportació personal a una entitat que pot considerar-se com la primera en el temps que amplia la renaixença al terreny de la ciència.

El disegni, en efecte, que mogué, l'any 1899, tres joves estudiants – Salvador Maluquer i Nicolau, Antoni Novellas i Roig i Josep Maria Mas de Xaxars i Palet– a fundar la Institució Catalana d'Història Natural, no es limitava a la suplència d'una Universitat aleshores somorta. Amb igual o superior mesura, pretenien dotar Catalunya d'un instrument que aprofundís l'estudi de la zoologia, la botànica i la geologia que li són pròpies i, subratllem-ho, efectuat en català. La reivindicació de l'ús científic de la llengua en totes les instàncies orals i escrites de l'entitat fou des de l'inici un tret determinant de la seva identitat i, també, fou determinant dels avatars de la seva història quasi secular.

La relació de Francesc Español amb la Institució es remunta als inicis de la seva dedicació a l'entomologia. Si resseguim la seva copiosíssima bibliografia –de l'ordre dels 350 títols– veurem que la primera publicació al 1932 –quan tenia vint-i-cinc anys– «Sobre biogeografia de *Pogonus* a Catalunya» apareix al «Butlletí de la ICHN». I dels dinou treballs que dona a la impremta fins al 1936, catorze es van publicar al susdit Butlletí.

Sobre biogeografia de *Pogonus* (Coleop. Carabidae) de Catalunya

per

Francesc ESPAÑOL COLL

Pogonus chalconus MARSP. var. *oceanicus* DEJ. Estudiant en el laboratori del Sr. CODINA, els caràbids de la meua col·lecció de coleòpters recollida en el Camp de Tarragona, m'he trobat amb uns exemplars de *Pogonus Chalceus*, recollits a Sant Vicenç de Calders (dia 30-VIII-31), molt interessants per l'aspecte general que presenten, ja que crida en ells l'atenció el fet de separar-se de la forma tipus recollida a Barcelona: en primer lloc per les dimensions, més reduïdes en els meus; i després per la coloració d'antenes i cuixes, bruna rogenca en els *chalceus* s. str., i completament testacis en el de Sant Vicenç; característiques que els inclouen de ple en la varietat *oceanicus* DEJ. (*Tablas analíticas para la clasific. de los Coleóp. de la Pen. ibér. etc.*, del Sr. LAFUENTE, pàg. 187), citada a Portugal en el *Catál. sistem. geogr. de los Coleóp. observ. en la Pen. ibér. etc.*, del Sr. LAFUENTE, t. II, pàgina 107. Veiem, doncs, que tal varietat, lluny d'ésser exclusivament oceànica, existeix també en el litoral mediterrani.

Eupozonistes gracilis DEJ. És digne de menció per l'extraordinària abundància en què es troba convivint amb l'espècie anterior en la mateixa localitat i data: tan abundant que, sota una sola pedra, hom en podia recollir de 20 a 30 exemplars; i per no haver estat citat a Catalunya, segons es desprèn del *Catál. sistem. geogr. de los Coleóp. observados en la Pen. ibér., etc.*, Sr. LAFUENTE; Alicànte-Baleares (t. II, pàg. 107).

Syrdenus grayi WOLL. (Sinonímies: *fulvus Baudi*; *extensus Chaudoir*; *dilutus Fairm*). Es tracta d'una espècie nova a Espanya la determinació de la qual, tot i no existir el dit exemplar en les col·leccions del museu, he realitzat sense dificultat mercès a les *Tablas analíticas para la clasificación de los Coleóp. de la Pen. ibér. etc.*, del Sr. LAFUENTE) i comprovada en el *Catalogue of Canarian Coleoptera* (1864), de T. VERNON WOLLASTON, en el qual es troba la descripció original transcrita dels *Ann. Nat. Hist.* (1862), que no són a la biblioteca del museu. L'única cita ibèrica del dit exemplar, com es veu en el *Catál. sistem. geogr. de los coleóp. observ. en la Pen. ibér. etc.*, del Sr. LAFUENTE, t. II, pàgs. 107 i 108, és Portugal: Portimao. Wollaston, en l'indicat *Catalogue of Canarian Coleoptera*, el cita de Lanzarote (rar) i vivint en terrenys salins. Precisament l'exemplar objecte d'estudi ha estat recollit en els aiguamolls salins, quasi completament secs, de la platja de Sant Vicenç de Calders, el mateix dia que els anteriors.

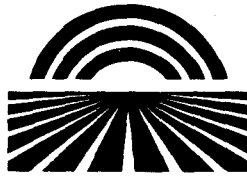
La guerra de 1936-39 interromp, per raons òbvies, la vida de la Institució. La postguerra resulta tant o més negativa, atesa la inequívoca connotació nacional catalana de l'Entitat, que es veu desposseïda de l'estatge social i de la biblioteca —que eren els de l'Institut d'Estudis Catalans— i embargat el fons editorial. A part de les pèrdues de membres morts o exiliats, així com dels destituïts de càrrecs i funcions relacionats amb la biologia. Tots aquests factors adversos menaran la ICHN a la inactivitat però no a la desaparició, de manera que es pogué dur a terme una discreta represa el 1949, sovint més testimonial que efectiva, llevat de l'activa Secció Botànica.

No és, doncs, fins al 1972 que, amb paraules de Ramon Folch —que va ésser el veritable artífex de l'operació—, s'inicià una segona època de la ICHN. Les circumstàncies externes havien canviat, i el 18 d'abril de 1972 es constituí una junta Gestora provisional, presidida per Francesc Español i Coll, que tingué cura d'organitzar les sessions científiques, així com d'estructurar l'administració de l'Entitat, tant pel que fa a la Secretaria com a la Tresoreria, amb tot l'esforç poc agraït que això significa.

El primer Consell directiu ordinari d'aquesta segona etapa es formà el 6 de desembre de 1972, presidit igualment per Francesc Español. A part d'haver-se endegat la vida societària amb una notable normalitat, sostinguda per la dedicació dels membres del Consell, destacaren, en aquest període, la creació d'una Comissió central de publicacions que va reprendre la memorable sèrie dels «Treballs de la ICHN»; l'inici de l'informe que esdevindria *Natura, ús o abús*, el llibre blanc sobre Natura als Països Catalans que ha tingut tanta acceptació i difusió; i el començament del que ara és conegut i apreuat treball pluridisciplinar sobre el Delta de l'Ebre.

La tria del primer President de la ICHN en l'estapa actual no podia ésser més encertada i, alhora, justa. Español, en efecte, havia esdevingut una autoritat mundial en determinades famílies de coleòpters, singularment dels «Tenebrionidae» i «Anobiidae»; n'hi ha prou per advertir-ho consultant la seva bibliografia de la postguerra, que ultra les aportacions a l'entomologia peninsular i canària, publica estudis referents a les faunes marroquí, sahariana, guineana i de l'Àfrica Occidental en general, etiòpica, paquistaní, veneçolana, peruana, malgatx, etc. Segonament, havia romàs inalterablement fidel al país durant el nostre llarg eclipsi. I potser més important en certs aspectes que els mèrits indiscutits com investigador, tenim les seves qualitats humanes: la senzillesa en el tracte; el saber escoltar i comprendre els interlocutors; l'acolliment invariablement franc i obert als que l'anàvem a veure al seu despatx del Museu de Zoologia, interrompent-li sovint els treballs; la modèstia del seu capteniment, que l'anomenada científica no li ha alterat.

Posteriorment a l'exercici de la Presidència de la Institució en un període tan crucial com el de la represa, Francesc Español ha volgut honorar amb els seus estudis les publicacions de l'entitat, d'aquesta manera. Corona, el procés que tan brillantment inicià ja fa més de cinquanta anys.

PLA
DE
PENSIO

PLA DE
JUBILACIO

PLA
D'ESTALVI
HABITATGE

BANCA CATALANA

110 /